

PRIETENII
NOȘTRI
IMAGINARI

Volum inițiat și coordonat de

Nădine Vlădescu

PRIETENII
NOȘTRI
IMAGINARI

Postfață de Augustin Cupșa

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

În cuprinsul acestei cărți au fost folosite fotografiile realizate de Radu Sandovici (pp. 102, 123, 163), Mircea Struțeanu (pp. 31, 91), Teodor Dună (p. 19), Mihai Barbu (p. 43), Alfred Suter (p. 65), Elisabeta Kalman (p. 73), Karina Wechter Ciuruș (p. 113) și Sebastian Bican (p. 155). Celelalte fotografii provin din arhivele personale ale autorilor.

Redactor: Marieva Ionescu
Coperta și ilustrațiile: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
DTP: Iuliana Constantinescu, Dan Dulgheru

Tipărit la Fedprint

© HUMANITAS, 2015

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Prietenii noștri imaginari / Ana Dragu, Dan C. Mihăilescu,
Iulian Tănase, ... ; coord., pref.: Nadine Vlădescu; postf.: Augustin Cupșa. —
București: Humanitas, 2015
ISBN 978-973-50-5075-7
I. Dragu, Ana
II. Mihăilescu, Dan C.
III. Tănase, Iulian
IV. Vlădescu, Nadine (coord.; pref.)
V. Cupșa, Augustin (postf.)
821.135.1-32

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372 743 382, 0723 684 194

Pentru Lali

It's a magical world, Hobbes, ol' buddy... Let's go exploring!
Calvin (Bill Watterson, *Calvin and Hobbes*)

Parce que c'était lui, parce que c'était moi.
Michel de Montaigne

Cuvânt înainte

de Nadine Vlădescu

Pentru că am avut întotdeauna prieteni imaginari, curiozitatea mea față de prietenii imaginari ai altora există de multă vreme. Cum multe lucruri frumoase pleacă de la întrebarea *cum ar fi dacă ar fi?* și cum scrisul e un fel de-a face lucrurile invizibile vizibile și lucrurile vizibile înțelese, totul a plecat de la ideea: cum ar fi dacă scriitorii ar vorbi despre prietenii lor imaginari, dacă ar scrie povestea prietenilor lor până acum nemărturișiți? Cartea aceasta s-a născut întâi și-ntâi, așadar, din curiozitatea de a cunoaște ceva din intimitatea inocentă a imaginației unui scriitor.

Din păcate, lumea adulților duce lipsă de imaginație. Cel puțin de imaginația aceea dezlănțuită, fecundă, infinită și bucuroasă a copiilor. La asta sunt buni scriitorii, să-și imagineze lucruri. I-am rugat, deci, să povestească despre prietenii lor imaginari.

Poate că aceștia au nevoie de cei care îi inventează ca să existe, dar apoi au o viață a lor proprie, la fel ca personajele scriitorilor. Au gândurile lor, ideile lor și propria lor personalitate – gândesc și fac ce vor ei. Însă există doar atâta timp cât crezi în ei, imaterialitatea lor îi sortește pieirii din momentul în care creatorii lor îi uită. De aceea, un

alt motiv pentru existența acestei cărți a fost dorința de a-i transforma în personaje și de a le da astfel, prin carnea cuvintelor, o existență reală îndelungată.

Până la urmă, din ce sunt făcute cărțile? Din cuvinte și lumină – cuvintele gândite, închizând în ele lumile imaginate, și lumina care trece prin carnea literelor lor, făcându-le vizibile. Dar între ele, legându-le ca un liant viu, doar imaginația e acea formulă alchimică folosită de scriitori pentru a elibera ideile și imaginile din chinga cuvintelor și-a face posibilă întâlnirea cu cititorii lor.

Prin urmare, această carte este și o pledoarie pentru imaginație și pentru prietenie.

Ce mai sunt și prietenii imaginari? O încercare lămuritoare

În categoria prietenilor imaginari pot intra multe ființe: tovarășii de joacă inventați în copilărie, alter egourile ideale sau idealizate pe care le creștem cu toții pe ascuns în interiorul nostru ca pe niște plante de seră protejate atent și temător, personajele din cărți pe care le iubim și pe care am fi vrut să le cunoaștem cu-adevărat, oamenii pe care i-am cunoscut și admirat sau citit și iubit, dar care nu ne-au devenit neapărat prieteni, jucării de care ne-am atașat atât de tare și de atâta vreme, încât au căpătat, pe lângă nume, atribute și istorie, și o personalitate proprie așa de vie, încât povestea noastră a devenit indisociabilă de-a lor.

Noțiunea de *prieten imaginar* datează din 1789 și-mi place să cred că apariția ei a însemnat tot o revoluție. Definiția sa nu este foarte clară, nici din punct de vedere psihologic și nici social, dar putem spune că este un fenomen care se manifestă mai ales în copilărie și care presupune o prietenie ce are loc în imaginație mai degrabă decât în realitatea fizică externă.

Totuși, ce este cu-adevărat un prieten imaginar și ce înseamnă să ai unul? Răspunsul cuprinde o abordare – sau, mai bine zis, o apropiere – în etape, deoarece pentru a răspunde la întrebarea aceasta ar fi mai nimerit să vedem întâi ce este acela un prieten, apoi ce înseamnă imaginar și-n cele din urmă ce rezultă din intersectarea lor. Lucrurile nu stau atât de simplu pe cât pot părea la prima vedere. Pentru că dacă a defini imaginarul este o treabă complicată, a defini un prieten e un lucru încă și mai anevoios. Am fost întotdeauna de părere că sintagma „prieten adevărat“ e atât un pleonasm, cât și o expresie care creează confuzie și premisele unor mari neînțelegeri, din moment ce un prieten care nu e adevărat nu e prieten și gata. Lucrurile se complică și mai mult, însă, atunci când prin *adevărat* înțelegem ceva real, concret și vizibil, adică aparținând lumii și realității fizice înconjurătoare, care se supun unor legi fixe și sunt măsurabile nemijlocit prin simțuri. Pentru că prietenul imaginar este unul care nu există în planul real, fizic. Dar, paradoxal, lucrul ăsta are și un avantaj, acela că prietenul imaginar, fiind un prieten „la purtător“, este cel pe care-l iei mereu cu tine. În afara propriei persoane, nu întotdeauna atât de ușor de suportat sau de purtat după sine, mulți încercând multiple și felurite subterfugii ca să scape de permanenta lor urmărire de către ei înșiși, foarte puține ființe, lucruri sau entități te pot însoți cu așa o reconfortantă constanță și pot fi o prezență atât de apropiată. „Ia-l cu tine“ este și dezi-deratul sau, mai bine spus, imperativul oricărui scriitor în ceea ce-l privește pe cititorul său, pe care trebuie să-l captiveze, să-l seducă și să-l convingă, să-l ia cu el în paginile cărții sale, unde, bineînțeles, trebuie ca mai întâi să-i fi lăsat loc unde să poată intra. În acest spațiu liber al întâlnirii dintre scriitor și cititor, dintre imaginația unuia și a celuilalt, se petrec cele mai frumoase descoperiri. Descoperirea unei povești, a unei lumi și a viziunii ei, a unui autor, a unui stil, a unor personaje ce ajung de multe ori să fie mai veridice decât cele reale.

Așadar, dacă e să ne luăm după definițiile date de dicționare, deși dicționarele nu prea au imaginație, atunci „un prieten“ este „o persoană de care cineva se leagă printr-o afecțiune deosebită, bazată pe încredere și stimă reciprocă, pe idei sau principii comune“. Sinonimele sale, tot din dicționar și nicidecum perfecte, ar fi: *asociat, confident, complice, părtaș, tovarăș, amic, camarad*. De cealaltă parte, „imaginar“ este ceva „care există numai în imaginație“, cu sinonimele: *ireal, închipuit, fictiv, fantastic, născocit, fantezist, iluzoriu, nerealizabil, inexistent, himeric, plăsmuit, fantasmagetic, simulat, neadevărat, de basm, utopic* sau chiar *quijotesec*. Rezultă de-aici un hățiș cu prea multe permutări, fără o concluzie universal valabilă. Nu prea poți vedea un prieten imaginar drept un *asociat iluzoriu, un părtaș nerealizabil* sau un *complice inexistent*, și nici ca pe un *tovarăș utopic, un amic simula(n)t* sau un *confident fantezist*, deși aceștia de pe urmă s-au mai întâlnit, doar că în realitate.

Dar prietenia, ca și imaginarul, e ceva ce scapă oricărei definiții exacte. A avea un prieten ține de alchimie, alchimia subtilă dintre gândurile, gusturile, gesturile și ființa lui și gândurile, gusturile, gesturile și ființa ta, o potrivire atât de matematic-minuțioasă și un mecanism atât de fin reglat și calibrat, întreținut cu multă trudă și cu inima mereu atentă, încât e de mirare că se și poate crea, menține, onora. Iar a avea un prieten imaginar ține de gândirea magică și de reînchipuirea lumii ca loc magic. Lucru pe care îl fac copiii, visătorii, idealiștii și... scriitorii.

Fenomenul în viața reală

Dacă altădată prietenii imaginari erau văzuți ca un simptom al nevoii de mai multă atenție și companie, având o reputație destul de fragilă, mai ales în prima parte a secolului trecut, psihologii actuali consideră că acei copii care au prieteni imaginari sunt mai creativi și-și dezvoltă

mai repede abilitățile lingvistice și sociale. Structura frazelor lor este mai complexă, ei au un vocabular mai bogat și interacționează și se înțeleg mai bine cu ceilalți copii. De ce? Explicația ar fi că cei care își creează un tovarăș de joacă imaginar au ocazia să practice arta conversației de ambele părți. Ei pot să-și asume roluri diferite și să aibă idei originale. Psihologii confirmă faptul că o lume imaginară bogată e ca un laborator de testare a celor mai importante abilități pe care un copil și le poate dezvolta, printre care buna interacțiune cu ceilalți și procesele cognitive complexe legate de gândirea abstractă.

Conform unui studiu realizat de un grup de psihologi de la Universitățile din Washington și Oregon în anul 2004, 65% dintre copii au avut un prieten imaginar. Alt studiu arată că, în prezent, unul din trei copii din Marea Britanie are un prieten imaginar, iar 68% dintre ei declară că nu pleacă nicăieri fără acesta. De aceea, din vara lui 2015, Heathrow a devenit un aeroport *imaginary friend friendly*, adică „prietenos cu prietenii imaginari“, inițiativa fiind, conform amuzantei campanii de prezentare, „calea perfectă de a captiva inima imaginară a unui prieten imaginar“.

Fenomenul în literatură și în film

Balansul între realul imaginat și imaginarul imaginat e o temă foarte productivă, dovadă numărul mare al exemplelor de prieteni imaginari din literatură și din film. Pobby și Dingan, din minunata carte omonimă a lui Ben Rice; Harvey, iepurele uriaș și prietenul unui domn cumsecade pe nume Elwood P. Dowd, din *Harvey*, piesa lui Mary Chase premiată cu Pulitzer; Jimmy Jimmereeno și Mickey Mickeranno, prietenii imaginari ai Ramonei, fetița din povestirea lui J.D. Salinger *Uncle Wiggily in Connecticut* (apărută în română sub titlul *Sărmana gleznă scrântită*);

Hobbes, tigru foarte *cool*, prieten cu Calvin, băiețelul precoce din benzile desenate ale lui Bill Watterson, *Calvin and Hobbes*; monștrii calini din *Where the Wild Things Are*, cartea magică a lui Maurice Sendak; Captain Tuttle, prietenul lui Hawkeye Pierce din serialul M*A*S*H; Wilson, mingea de volei cu chipul amprentă a Robinson-ului modern jucat de Tom Hanks în *Naufragiatul*, și mulți alții.

Exemplele sunt foarte multe și în viața reală a scriitorilor: Chateaubriand purta conversații îndelungi cu o prietenă imaginară invizibilă; Flaubert mărturisea că-și confunda întotdeauna reveriile artistice cu realitatea; în copilărie, George Sand crease un personaj care i se arăta în vis, Corambé, care mai târziu a început să apară și în viața de zi cu zi a scriitoarei și a rămas omniprezent în perpetuu roman al sine-lui ce a devenit opera sa. Mai înspre zilele noastre, înainte de a se sinucide, Kurt Cobain și-a adresat scrisoarea de adio prietenului său imaginar din copilărie, pe nume Boddah.

Deși uneori crearea unui prieten imaginar poate căpăta accente triste, un prieten imaginar rămâne înainte de toate un prieten, adică cineva care îți vrea binele, nu te învață la rău, nu-ți inspiră frică și nici nu are o putere malefică asupra ta, prin urmare exclud automat din categoria prietenilor imaginari orice creaturi de filme horror, voci sibilice maligne, personaje malefice, păpuși cu apucături de criminal în serie sau entități de tip Poltergeist. Prietenul imaginar nu este sinonim nici cu schizofrenia, nici cu personalitățile multiple, nu înseamnă a avea halucinații, nu provine dintr-o traumă și nici din nevoia de a nu fi singur sau de a avea un prieten, oricare ar fi el, în lipsa prietenilor reali. Omul invizibil și Mr. Hyde nu sunt prietenii imaginari ai nimănui. Totodată, n-aș vedea un prieten imaginar drept înlocuitorul ursulețului de pluș (doar dacă nu este cumva chiar ursulețul de pluș, însuflețit, precum Winnie-the-Pooh sau ursul Paddington) sau al animalului de companie – un prieten și acesta, firește, dar unul real.

În alte vremuri, prieteni imaginari erau considerați acele creaturi supranaturale sau spirite care-i puteau pune pe oameni în legătură cu viețile lor anterioare. Ei se asemănau zeilor penanți, îngerilor păzitori și muzelor, tot atâtea forme de companioni imaginari meniți să ofere confort moral și emoțional, îndrumare și inspirație pentru îndeletnicirile creative ale protejaților lor umani.

Fără îndoială că și foarte mulți copii și adulți creativi care n-au devenit scriitori au avut sau au un prieten imaginar, doar că poveștile lor rămân necunoscute sau, dacă sunt dezvăluite, acest lucru se întâmplă într-un cerc restrâns.

Scriitorul, prietenul nostru cu imaginație – cititorul, prietenul său imaginat

Spuneam că fenomenul prietenilor imaginari nu e clar definit și nici ușor definibil. Dacă ne gândim că nici alte lucruri, mai stringente și mai importante, poate, precum noțiunea de normalitate, nu sunt definite clinic și nici ușor definibile social, lucrurile nu par chiar așa de grave. De-a lungul timpului, s-au mai auzit voci care au spus că, odată depășită vârsta pre-pubertății sau, la limită, a adolescenței, chestiunea în cauză ar putea trece drept o blândă tulburare psihologică, o *folie à deux*. Dar oare nu e același lucru, o *si tendre folie à deux*, și relația scriitorului cu orice personaj al său? Pentru că procesul de creare a unui prieten imaginar nu este foarte deosebit de procesul creativ al unui scriitor talentat. De fapt, cea mai apropiată paralelă cu inventarea prietenilor imaginari care poate fi făcută în viața unui adult este crearea unui personaj de către un scriitor. Un autor inventează un personaj din cuvinte și, până să-și dea bine seama, acela capătă o viață proprie, cu gânduri și purtări dictate de logica sa proprie, iar autorul devine

doar cel care observă, înregistrează și relatează deciziile și acțiunile independente ale creației sale.

În cartea sa autobiografică, *Giving Up the Ghost*, Hilary Mantel, autoarea de romane istorice premiată de două ori cu Man Booker Prize, povestește cum și-a petrecut mare parte din copilărie pretinzând că era un cavaler din Evul Mediu, deoarece era fascinată până la obsesie de Regele Arthur și de curtea sa. Ocupația aleasă de ea ca adult a fost continuarea firească a jocului din copilărie: și astăzi își petrece timpul în compania vie a personajelor istorice inventate, doar că acum este în măsură să treacă pe hârtie roadele fanteziei din copilărie.

Scriitorul adult știe, asemenea copilului cu ceata lui de prieteni imaginari, că personajele lui sunt fictive. Amândoi, scriitorul și copilul, sunt conștienți că și prietenii imaginari, și personajele imaginate sunt născociri, proiecții ale minții lor, dar amândoi au atâta credință în imaginația sau, în cazul scriitorilor, în arta lor, încât își respectă creația ca pe ceva autonom, cu atribute firești, aproape reale. Au devenit atât de buni la exercițiul imaginării prietenului sau personajului lor, încât uneori nici nu mai sunt conștienți de procesul creației – aceștia par să sosească brusc, gata formați.

Scriitorul îți e prieten, ți-l imaginezi scriind, construind atent lumea imaginată în care te lași condus. De cealaltă parte, cititorul, un alt fel de prieten imaginar al scriitorului, cunoaște regulile jocului și, ca fost (sau actual) copil, cunoaște și jocurile de rol, acele *pretend play*, joaca de-a ceva. De aceea, pactul ficțional cu autorul pe care îl face orice cititor care intră într-o carte este tocmai *suspendarea incredulității*, acea *suspension of disbelief*, conform sintagmei impuse de poetul și filozoful Samuel Taylor Coleridge. Tot ce trebuie să facă scriitorul ca să-l convingă pe cititor să se lase atras în lumea creată de el este să o înzestreze cu „un interes uman și cu o aparență de adevăr“. Să construiască, adică, o *imago mundi* verosimilă și omenească, ceea ce fac toate cărțile

a căror coerență internă stă în picioare, fie că sunt despre civilizații extraterestre de pe planete aride, despre animalele vorbitoare de la o fermă sau despre o călătorie călăuzită prin Infern, Purgatoriu și Paradis.

Unele dintre reacțiile celor pe care i-am rugat să scrie despre experiența intimă a prietenului imaginar au fost legate, cel puțin într-o primă fază, de teama de a-și deconspira intimitatea. Unii copii ascund faptul că au un prieten imaginar, pentru a evita criticile sau reacțiile negative ale părinților, ale adulților sau ale celorlalți copii mai puțin imaginativi. În mod similar, unii scriitori sunt mai reticenți în a-i dezvălui altora pe partenerii lumii lor interioare. Pentru că a vorbi în public despre un prieten, chiar și în spațiul protejat și familiar al unei cărți, e un gest foarte pudic care deconspiră o realitate intimă și care poate astfel vulnerabiliza. În plus, toți scriitorii își iubesc personajele, într-o mai mică sau mai mare măsură, iar prietenia cu ele îi dublu expune.

Deoarece, ca orice prietenie, și cea cu prietenul imaginar e greu de întreținut. A continua să crezi în ceva care este greu de văzut e o încercare. Trăim fizic în vizibil, real, palpabil, dar mental și emoțional suntem în invizibil, virtual, imaterial, ca în spațiul unei cărți. Ca și noi, și prietenii noștri imaginari își pot pune întrebarea: „Sunt eu real, sau imaginar?” Ce ar și răspunde, însă, putem doar să ne imaginăm. La fel cum putem încerca să ne imaginăm cum ar fi dacă fiecare dintre noi ar fi propriul său prieten imaginar.

În loc de concluzie

Și până la urmă, ce veți găsi în această carte? Treisprezece povestiri, treisprezece texte france care au curajul de a mărturisi despre o lume interioară nemărturisibilă ușor și despre joaca imaginației cu sine, într-o proprie sa delectare.

Imaginați-vă o masă mare, animată, magică, la care stau prietenii imaginari ai celor treisprezece scriitori. O elegantă și multiubită păpușă, Femeia zeiță, un balon invizibil, prieten protector, un Melc Prinț confuz, un porc simpatic care cântă la fagot, un tânăr pe nume Marcel, un adult pe nume Cezar, un Celălalt alter ego în oglindă, un frate visat, un căpitan cowboy din lacrimă, un duh ce poate lua orice formă pentru a îndeplini dorințele unui copil, Donda de la capătul firului, care știe povestea puricelui Jan, iar în capul mesei, cum e și firesc, stă chiar *Dumnezeu*, prietenul imaginar cel mai real – după unii – sau prietenul imaginar cel mai imaginar – după alții. Scriitorii sunt așezați și ei, într-o cameră alăturată, la o altă masă mare și animată, tot magică, unde se joacă de-a prietenii imaginari, fără să vadă ce se întâmplă în camera vecină.

De-a prietenii imaginari e o joacă foarte serioasă, ca literatura, ca scrisul. Ea necesită credință. Credința scriitorului creator în creația și în cititorul său și credința cititorului în darul imaginației scriitorului. Și mai necesită și rezistență și hotărâre, pentru permanenta și anevoioasa luptă cu realitatea, pentru că fiecare scriitor se luptă cu realitatea cum poate și în funcție de forța imaginației sale. După cum spune Elwood, plăsmuitorul lui Harvey și scriitor fără s-o știe: „Ei bine, m-am luptat corp la corp cu realitatea timp de treizeci și cinci de ani, doctore, și mă bucur să pot spune cu tărie că am învins-o în cele din urmă!“

Cred, cred sperând, că atunci când vor citi povestirile despre ei, toți prietenii imaginari vor fi mulțumiți. Li s-a dat carnea cuvintelor, s-a răsfrânt asupra lor lumina lecturii. Dacă nu complet vizibili, ei sunt acum măcar întrezăriți, presimțiți, pe-aproape.

Le mulțumesc și le sunt recunoscătoare minunațiilor și năstrușnicilor scriitori care au onorat acest volum cu poveștile, prietenia și imaginația lor. De asemenea, îi mulțumesc lui Augustin Cupșa pentru subtila postfață scrisă din celălalt punct de vedere, cel al cititorului fin

observator, de două ori atent la plăsmuirile imaginației, în calitatea sa dublă de scriitor și de psihiatru. Îi datorez mulțumiri Lidiei Bodea, editoarea volumului, pentru că a primit să-și imagineze cum ar fi dacă această carte ar fi. Nu în ultimul rând, îi dedic cartea lui Carmen Domnescu, Lali, prietena mea foarte reală, care este acum într-o altă lume, una pe care ne-o putem doar imagina.

Și pentru că prietenii imaginari ai prietenilor mei imaginari sunt prietenii mei reali, nu-mi mai rămâne decât să vă spun, vouă, tuturor celor care intrați în această lume, precum și prietenilor voștri, reali sau imaginari: „Bună seara, prieteni“.

Cuprins

<i>Cuvânt înainte</i> de Nadine Vlădescu	7
Ana Dragu	
Balonul Imaginar	19
Dan C. Mihăilescu	
Niciodată singur	31
Iulian Tănase	
Melcul Prinț	43
Ioana Bot	
Brândușa	65
Șerban Foarță	
Fratele nostru mort	73
Robert Șerban	
Ceau, Donda, Jan e-n blana lui Magic!	81
Elena Vlădăreanu	
Cezar	91
Emil Brumaru	
Atotbiruitoarea	102

Marin Mălaicu-Hondrari	
Cowboy din lacrimă	113
Antoaneta Ralian	
Marcel sau cea mai frumoasă creație	123
Nadine Vlădescu	
Porcu	131
Florin Bican	
Cel-ce-te-vede-și-n-sobă	155
Monica Pillat	
Semnul de taină	163
<i>Postfață</i> de Augustin Cupșa	173